

ศิลปากร

ISBN 0125-0531 • ปีที่ ๔๑ ฉบับที่ ๑ มกราคม - กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๑
THE SILPAKORN JOURNAL • Vol.41 No.1 January - February 1998

ส่งความสุขปีใหม่
๒๕๔๑

สารบัญ

- ๖ ย้อนอดีตวันขึ้นปีใหม่ของไทย
- ๑๒ วันขึ้นปีใหม่ตามคติพราหมณ์
- ๑๕ คำอวยพรส่งความสุขปีใหม่
- ๑๘ ส.ค.ส. เทศกาลวันขึ้นปีใหม่ และปฏิทินปีใหม่
- ๒๘ ปฏิทินอย่างไทย
- ๓๒ ปฏิทินหลวงพระราชนิพนธ์สำหรับความสุขปีใหม่
- ๓๓ ปฏิทินจีน
- ๓๘ ปฏิทินอิสลาม
- ๔๐ งานเทศกาลปีใหม่ในวังหลวง
- ๔๗ นาฏศิลป์เนื่องในเทศกาลปีใหม่
- ๕๑ แบบเรียนหลวงชุดแรกและแบบเรียนเร็ว
- ๕๕ เพลงกล่อมลูก ๔ ภาค
- ๖๐ หนังสือนิทานสำหรับเด็ก
- ๖๕ นักเล่านิทานเด็ก
- ๖๘ การ์ตูนและการ์ตูนสำหรับเด็กเรื่องแรก
- ๗๗ ป๊อง-เปรี้ยว ภาพการ์ตูนเรื่องยาว
สำหรับเด็กเรื่องแรกของไทย
- ๘๑ หุ่นกระบอกไทย
- ๘๖ ปัญหาการสืบค้นวันสำคัญทางประวัติศาสตร์
- ๙๕ กุหลาบ : ดอกไม้แห่งความรัก
- ๑๐๓ ย่าเหล...อนุสรณ์แห่งความซื่อสัตย์และภักดี
- ๑๐๗ จารึกปราสาทเขาดุม
- ๑๑๒ ลำน้ำเจ้าพระยา-หลักฐานในประวัติศาสตร์และวรรณกรรม
- ๑๑๗ ศิลปิน...ศิลปิน
- ๑๒๕ กามา-ตอบไป

How to Specify Dates for Historical Events

It is not easy at all to specify a date for commemoration of a particular event or person of historical significance since, sometimes, definite days, months and years for important events in history were not recorded. In order to fix dates for certain events of the past, comparative studies of similar events have to be conducted, or historical evidence from other sources has to be taken into consideration. However, the dates acquired from those processes can still cause some problems because they were fixed by different systems of ancient calendars. There are several methods of calculation for the conversion of ancient calendars into modern ones; checks and rechecks by the most precise method for each case are considered a must for every historian. A date once set officially for an important event in the Thai history was found inaccurate after having been revised by historians. The purpose of this paper is to point out problems arising from a study process in search of the dates fixed for such significant events as King Naresuan's great fighting on elephant, the heroic death of Queen Suriyothai and the accession to the throne of King Taksin.

Nantana Tantivess

ปัญหาการสืบค้นวันสำคัญทางประวัติศาสตร์

วิภา โรจนราชา

การศึกษาประวัติศาสตร์ของชาติ ย่อมก่อให้เกิดความประทับใจในวีรกรรมของบรรพบุรุษ และนำไปสู่การกระทำหรือกิจกรรมเพื่อรำลึกถึงหรือเพื่อเทิดเกียรติคุณวีรบุรุษหรือวีรสตรีผู้ก่อวีรกรรมนั้น กิจกรรมประเภทนี้มักมีจุดประสงค์หลักคือปลุกใจให้เกิดความรักความภาคภูมิใจในชาติ และเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดในหมู่ชนในชาติ แต่ก่อนจะดำเนินกิจกรรมนั้น ขั้นตอนแรกที่จะต้องกระทำก็คือ ดิ๊งวันที่เกิดเหตุการณ์สำคัญหรือวันที่เกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญนั้นๆ ออกมา

การสืบค้นหาวันสำคัญทางประวัติศาสตร์มีปัญหาอยู่มิใช่น้อย เพราะการบันทึกประวัติศาสตร์นั้น บางครั้งมิได้ระบุ วัน เดือน ปี ไว้ชัดเจน การหาวันสำคัญบางครั้งอาจต้องอาศัยเทียบเคียงจากเหตุการณ์ใกล้เคียง หรืออาจต้องศึกษาเปรียบเทียบกับหลักฐานชิ้นอื่นๆ ก็มี

อย่างไรก็ตาม เมื่อได้วันสำคัญนั้นมาแล้ว ยังมีปัญหาการเทียบเป็นระบบวันทางสุริยคติ เช่นที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากโบราณบันทึกเป็นวันทางจันทรคติ ศักราชก็นิยมใช้จุลศักราช หรือเก่าถึงมหาศักราชก็มี หลักวิชาคำนวณสอบเทียบวัน เดือน ปี นี้ มีอยู่หลากหลาย หลักที่ปราชญ์ยุคก่อนคิดค้นกันไว้ ปราชญ์รุ่นต่อๆ มาได้อาศัยศึกษาและสอบเทียบกับหลักวิชาที่พัฒนาขึ้นเรื่อยๆ ก็ย่อมได้หลักการคำนวณที่เที่ยงตรงมากยิ่งขึ้น จึงย่อมพบข้อผิดพลาดของการ

คำนวณในยุคก่อน แล้วนำมาสู่การแก้ไขให้ถูกต้องที่สุดในยุคปัจจุบัน

ดังตัวอย่างการสืบค้นหาวันสำคัญทางประวัติศาสตร์ ต่อไปนี้

วันสิ้นพระชนม์ของสมเด็จพระสุริโยทัย

สมเด็จพระสุริโยทัยสิ้นพระชนม์เนื่องจากทรงขับช้างพระที่นั่งขวางช้างพระเจ้าแปรที่กำลังได้เปรียบช้างทรงของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พระเจ้าแปรจึงฟันสมเด็จพระสุริโยทัยด้วยสำคัญว่าเป็นชายสิ้นพระชนม์

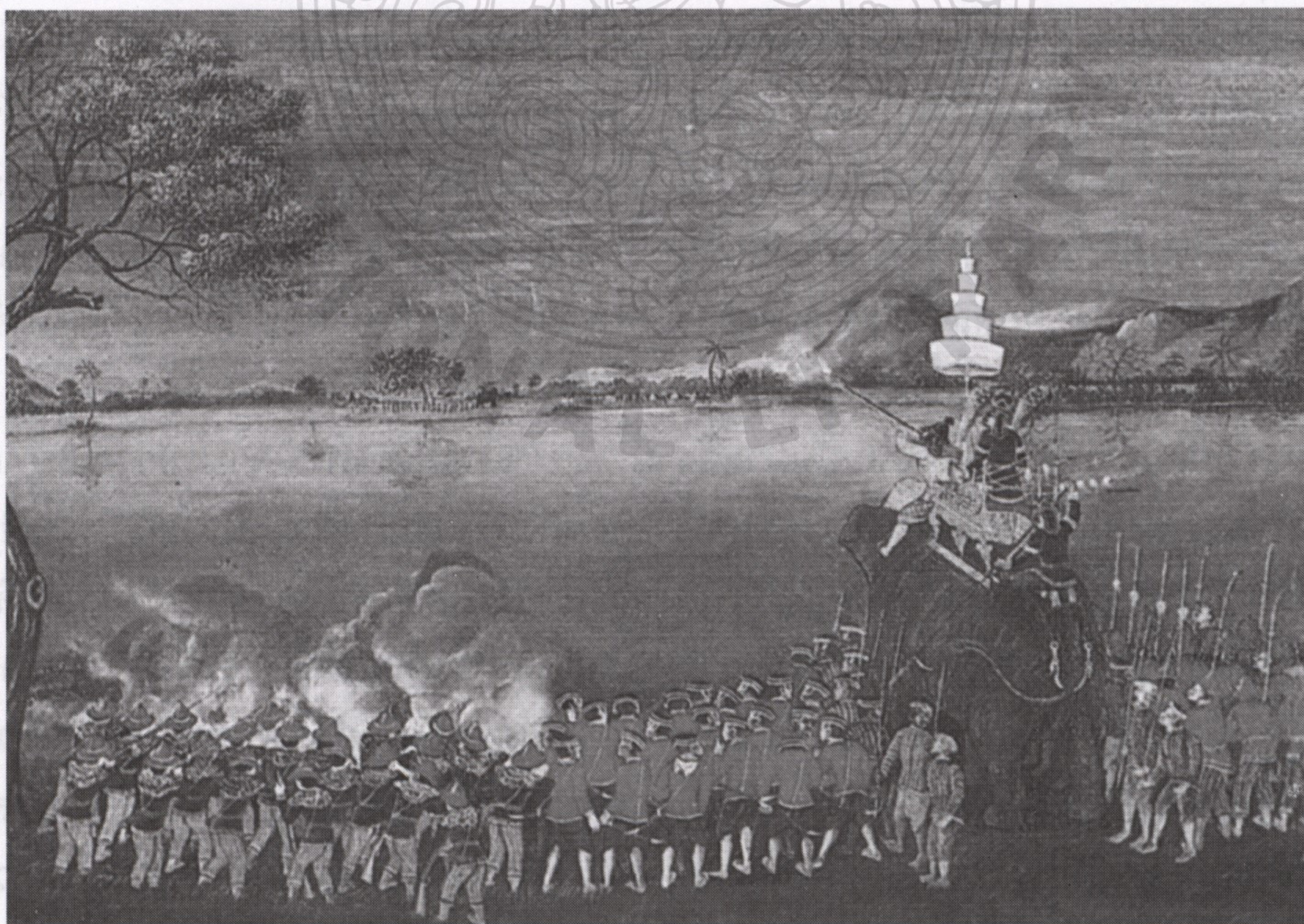
วันสิ้นพระชนม์ของสมเด็จพระสุริโยทัยนี้ บรรดาพระราชพงศาวดารฉบับพิสดาร เช่น พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน และพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ระบุวันสิ้นพระชนม์ตรงกับ วันอาทิตย์ เดือน ๔ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีเถาะ จ.ศ. ๙๐๕

แต่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงนิพนธ์ไว้ใน “อธิบายเรื่องในรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ และสมเด็จพระมหินทราธิราช เรื่อง ศึกหงสาวดี ครั้งที่ ๑ (คราวเสียสมเด็จพระสุริโยทัย)” รวมพิมพ์ในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๑ ว่าได้ทรงตรวจสอบกับพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์เทียบกับพงศาวดารพม่าแล้วได้ความยุติตรงกันว่า “สมเด็จพระมหาจักรพรรดิเสวยราชย์ เมื่อ ปีวอก จุลศักราช ๙๑๐

สมเด็จพระสุริโยทัยทรงไสช้างขวางช้างพระเจ้าแปร เพื่อป้องกันพระชนมชีพสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ
ภาพเรื่องพระราชพงศาวดาร สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงเขียน

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพระแสงปืนต้นข้ามแม่น้ำสะโตง ถูกสุรกรรมาแม่ทัพพม่าสิ้นชีวิต ทำให้พระมหาอุปราชานำทัพ
ติดตามสมเด็จพระนเรศวรฯ หลังประกาศอิสรภาพ ต้องเลิกทัพกลับไป
ภาพเรื่องพระราชพงศาวดาร พระเจ้าเจียง เขียน

พ.ศ. ๒๐๙๒ เสวยราชย์ได้ ๗ เดือน พระเจ้าหงสาวดีตเบ็งชเวตี้ก็ยกกองทัพเข้ามา มาครั้งเดียว และได้รับกันจนเสียพระสุริโยทัยในคราวนี้เอง” และพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐฯยังระบุเดือนว่าตรงกับเดือน ๔ ด้วย

จากหลักฐานเหล่านี้ จึงได้มีผู้แต่งหนังสือ ระบุนั้นสิ้นพระชนม์ว่าตรงกับวันอาทิตย์ขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๔ ปีวอก พ.ศ. ๒๐๙๑ ซึ่งเมื่อคำนวณเทียบเป็นวันทางสุริยคติปรากฏว่าสามารถคำนวณได้ลงตัวเป็นวันอาทิตย์ที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๐๙๑ ขณะนั้นขึ้นปีใหม่เดือนเมษายน เดือนกุมภาพันธ์จึงยังเป็น พ.ศ. ๒๐๙๑ หากนับวันขึ้นปีใหม่เป็นวันที่ ๑ มกราคม อย่างปัจจุบันก็เป็น พ.ศ. ๒๐๙๒

วันที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงประกาศอิสรภาพ

วันที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงประกาศอิสรภาพ ไม่มีบันทึกไว้โดยตรง ไม่ว่าจะเป็นพงศาวดารฉบับไหน แต่อาจใช้การเทียบเคียงจากเหตุการณ์ใกล้เคียงได้

พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ระบุเพียงว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราชพระหัตถ์ ทรงพระสุวรรณภิงคารหลังอุทกธาราลงเหนือพื้นประกาศอิสรภาพแล้ว ครั้น ณ วันศุกร์ แรม ๓ ค่ำ เดือน ๖ เวลา ๑๑ ทุ่ม จึงเสด็จยกทัพออกจากเมืองแครง

จึงพออนุมูลได้ว่า วันพฤหัสบดี เดือน ๖ แรม ๒ ค่ำ จ.ศ. ๙๔๖ (ศักราชตามพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ) วันก่อนวันเสด็จกรีธาทัพกลับ เป็นวันประกาศอิสรภาพเพราะเมื่อทรงประกาศอิสรภาพในดินแดนมอญ ซึ่งเป็นเขตแดนพม่าแล้วคงจะ

ไม่ทรงรื้อรอน น่าจะเสด็จกลับในวันรุ่งขึ้นทันที

วันพฤหัสบดี เดือน ๖ แรม ๒ ค่ำ จ.ศ. ๙๔๖ คำนวณเป็นวันทางสุริยคติแล้ว ตรงกับวันพฤหัสบดีที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๑๒๗

วันเสวยราชย์ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ บันทึกวันสวรรคตของสมเด็จพระมหาธรรมราชาไว้ว่า “ศักราช ๙๕๒ ชาติศก (พ.ศ. ๒๑๓๓) วัน ๑^๓ ค่ำ สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงพระพฤตมหาราชนฤพาน”

วันที่สมเด็จพระมหาธรรมราชาสวรรคต ก็คือวันเสด็จขึ้นครองราชย์ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเมื่อคำนวณเป็นวันทางสุริยคติแล้ว ตรงกับวันอาทิตย์ที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๑๓๓ **วันสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงกระทำยุทธหัตถี**

พระราชพงศาวดารบันทึกว่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงกระทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชาของพม่า เมื่อเดือนยี่ แรม ๒ ค่ำ จุลศักราช ๙๕๔ ได้เคยมีผู้คำนวณไว้ว่าตรงกับวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๑๓๕ และถือวันที่ ๒๕ มกราคมเป็นวันกองทัพไทย

ต่อมาได้มีนักปราชญ์หลายท่านได้คำนวณทบทวนแล้วพบว่า ที่คำนวณไว้แต่เดิมผิดพลาด ได้เสนอหน่วยงานวิชาการของทางราชการให้ทบทวนแก้ไขมาเป็นระยะเช่นม.ล.ปิ่น มาลากุลเคยคำนวณไว้เมื่อ ๔๐ ปีมาแล้วว่าที่ถูกต้องคือวันที่ ๑๘ มกราคม และศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ก็คำนวณได้ตรงกัน และได้เขียนบทความเผยแพร่หลายครั้ง ส่วนราชการที่รับผิดชอบงานด้านวิชาการประวัติศาสตร์ เช่น คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย สำนัก

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพระยาไชยานุภาพ และสมเด็จพระเอกาทศรถทรงพระยาปราบไตรจักร เสด็จตีทัพหน้าพระมหา
อุปราชในสงครามยุทธหัตถี
ภาพเรื่องพระราชพงศาวดาร พระปม เขียน

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงกระทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราช เมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๑๓๕
ภาพเรื่องพระราชพงศาวดาร หลวงพิศณุกรรม เขียน

เลขาธิการนายกรัฐมนตรี และกองวรรณกรรม และประวัติศาสตร์กรมศิลปากรก็ได้ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาชี้แจงบุคคลหรือหน่วยงานที่ขอคำวินิจฉัยชี้ขาดหลายต่อหลายครั้ง

การคำนวณผิดครั้งนี้ ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ให้ข้อสันนิษฐานไว้ในที่ประชุมคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยว่า คงเป็นเพราะผู้คำนวณสำคัญผิดว่าวันเถลิงศก ตรงกับวันที่ ๑๕ หรือ ๑๖ เมษายนมาตลอด แต่แท้จริงวันเถลิงศกเพิ่งมาตรงกับวันที่ ๑๕ เมษายน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓ และเริ่มตรงกับวันที่ ๑๕ เมษายนบ้าง วันที่ ๑๖ เมษายนบ้าง มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๔ ในปีที่ทำยุทธหัตถี วันเถลิงศกตรงกับวันศุกร์ที่ ๙ เมษายน แต่ผู้คำนวณคิดว่าวันเถลิงศกปีนั้นตรงกับวันศุกร์ที่ ๑๖ เมษายน จึงคำนวณวันผิดไป ๗ วัน

นอกจากนี้ยังเกิดปัญหาอีกประเด็นหนึ่ง เมื่อจะกระทำกิจกรรมที่ระลึกครบรอบวันกระทำยุทธหัตถี ๔๐๐ ปี ซึ่งมักจะคิดกันว่าตรงกับวันที่ ๒๕ (ที่ถูกคือ ๑๘) มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๕ ความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะโบราณของไทยนับขึ้นปีใหม่ในเดือนเมษายน เดือนมกราคม จึงยังเป็นปีเก่าอยู่ คือยังเป็น จ.ศ. ๙๕๔ ซึ่งเทียบศักราชแล้วเป็น พ.ศ. ๒๑๓๕ แต่ถ้าจะนับครบรอบถึงปัจจุบัน ซึ่งขึ้นปีใหม่วันที่ ๑ มกราคม ก็จะต้องนับว่าวันกระทำยุทธหัตถีตรงกับวันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๑๓๖ คือนับขึ้นปีใหม่ให้เหมือนปัจจุบันวันกระทำยุทธหัตถีจึงเวียนมาครบ ๔๐๐ ปี ในวันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๖

ปัญหากรณีเช่นนี้ เป็นอุทาหรณ์สำหรับการนับวันครบรอบวันสถาปนาสถาบันต่างๆ หรือการนับครบรอบวันที่เกิดเหตุการณ์สำคัญต่างๆ หากวันนั้นหรือเหตุการณ์นั้นเกิดในช่วงเดือน

มกราคม-มีนาคม ก่อน พ.ศ. ๒๔๘๔ ซึ่งเป็นยุคที่กำหนดให้วันที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่ (เริ่มนับขึ้นปีใหม่ในวันที่ ๑ มกราคม เช่นปัจจุบัน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๔)

วันปราบดาภิเษกของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

พระราชพงศาวดารระบุเพียงว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกอบกู้เอกราชของชาติคือขับไล่พม่าไปจากกรุงศรีอยุธยาเมื่อเดือน ๑๐ พ.ศ. ๒๓๑๐ จากนั้นไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ระบุชัดเกี่ยวกับวันเสด็จขึ้นครองราชย์ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อการก่อสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชประดิษฐานที่วงเวียนใหญ่ ธนบุรี แล้วเสร็จ ทางราชการจึงพิจารณาหาวันที่ระลึกเพื่อกำหนดเป็นวันประกอบรัฐพิธีวางพวงมาลาถวายสักการะ^๑ ณ พระบรมราชานุสาวรีย์แห่งนี้ ครั้งนั้นได้ถือเอาวันแรกสุดที่สมเด็จพระเจ้าตากสินฯ เสด็จออกขุนนางที่ปรากฏในจดหมายเหตุไทร และในพระราชพงศาวดารเป็นวันปราบดาภิเษก

จดหมายเหตุไทรในประชุมพงศาวดารภาคที่ ๘ ว่า

“ปีชวด จ.ศ. ๑๑๓๐...ณ วัน ๓ ฯ ๑ คำ เวลาเช้าโมง ๑ แผ่นดินไหว ปีนี้เจ้าตากได้ราชสมบัติ อายุ ๓๔ ปี”

^๑ รัฐพิธีถวายสักการะ ณ พระบรมราชานุสาวรีย์ต่างๆ ถึงรัชกาลปัจจุบันโปรดให้วางพวงมาลา (พวงหรีด) เฉพาะวันที่ระลึกที่ตรงกับวันสวรรคต หากเป็นวาระมงคล เช่น วันพระราชสมภพ วันเสวยราชย์ หรือวันปราบดาภิเษก เป็นต้น ให้ถวายพานพุ่มสักการะแทนพวงมาลา

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเสด็จนำทัพตีค่ายพม่าที่โพธิ์สามต้น ขับไล่พม่าออกจากกรุงศรีอยุธยา เมื่อเดือน ๑๒ พ.ศ. ๒๓๑๐
ภาพเรื่องพระราชพงศาวดาร นายอ่อน เขียน

พ.ศ. ๒๓๑๓ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเสด็จยกทัพไปตีเมืองสวางคบุรี เพื่อปราบเจ้าพระฝาง ซึ่งตั้งตัวเป็นใหญ่ในหัวเมืองเหนือเป็นชุมชน (ก๊ก)
สุดท้ายเจ้าพระฝางหนี พร้อมกับพาลูกช้างเผือกที่เกิดในเมืองไปด้วย ทหารสมเด็จพระเจ้าตากสินฯ ติดตามได้ลูกช้างมาถวาย
ภาพเรื่องพระราชพงศาวดาร หลวงสุวรรณสิทธิ เขียน

พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ว่า

“ณ วัน ๓ ๑ ค่ำ ปีชวดสัมฤทธิ์ศก เพลาห้าค่ำแล้วทุ่มหนึ่ง มีจันทร์ปราศาศาย

ณ วัน ๓ ๑ ค่ำ เพลาเช้าโมงเศษเสด็จออกขุนนางตรัสประกาศเฝ้าความจีนเล็งชื่อทองพระพุทธรูปลงสำเนา พระราชสุจริตปรารภตั้งพระอุเบกษาพรหมวิหาร เพื่อจะทูลบำรุงพระบวรพุทธศาสนา และอาณาประชาราษฎรนั้น อัสจรรยแผ่นดินไหวเป็นช้านาน”

วัน ๓ ๑ ค่ำ ปีชวด จ.ศ. ๑๑๓๐ ซึ่งคำนวณไว้ตั้งแต่ครั้ง พ.ศ. ๒๔๙๗ ว่าตรงกับวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๑๑ นั้น ถือเป็นวันเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ เพราะเป็นวันเสด็จออกขุนนางวันแรกเท่าที่หลักฐานทางประวัติศาสตร์บันทึกไว้ดังกล่าวแล้วข้างต้น ทั้งยังมีข้อความที่แสดงพระราชปณิธานทำนองเดียวกับพระปฐมบรมราชโองการอีกด้วย และเนื่องจากการขึ้นครองราชย์ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมิได้เป็นการขึ้นครองราชย์ขณะบ้านเมืองปกติสุขต้องทรงปราบปรามอริราชศัตรูทั้งภายในและภายนอกประเทศจึงถือว่าการเสด็จขึ้นครองราชย์นั้นเป็นการปราบดาภิเษกมาแต่ครั้งนั้น

จนกระทั่งเมื่อเร็วๆ นี้ พลตำรวจตรี สุชาติ เผือกสกนธ์ และชมรมผู้นุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมไทย ได้มีหนังสือกราบเรียนนายกรัฐมนตรีขอให้แก้ไขวันปราบดาภิเษกนี้เป็นวันที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๑๑

ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร รองประธานกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี จึงได้คำนวณ

สอบเทียบแล้ว ปรากฏว่าการคำนวณเทียบวัน ๓ ๑ ค่ำ จ.ศ. ๑๑๓๐ หรือวันอังคารเดือนอ้าย แรม ๔ ค่ำ จ.ศ. ๑๑๓๐ แต่เดิมนั้น มีความคลาดเคลื่อนจริง กล่าวคือ

หากยึด วาร หรือ วันในสัปดาห์ คือ วันอังคาร แล้ว ดิถี หรือข้างขึ้นข้างแรม จะต้องเป็นแรม ๓ ค่ำ

หากยึด ดิถี วันแรม ๔ ค่ำ นั้น จะตรงกับวันพุธ ไม่ใช่วันอังคาร

ในกรณีเช่นนี้ ตามหลักวิชาจะยึด วันในสัปดาห์ เพราะไม่คลาดเคลื่อน แต่ดิถีอาจคลาดเคลื่อนได้หนึ่งหรือสองวันเพราะโหรแต่ละคนวางอธิกมาส หรือ อธิกวาร* ไม่ตรงกันจึงอาจเป็นดังที่จดหมายเหตุโหรประชุมพงศาวดารภาคที่ ๘ กล่าวไว้ว่า จ.ศ. ๑๑๒๙ (พ.ศ. ๒๓๑๐) มีอธิกวารแต่โหรลืมนับเพิ่ม วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนเจ็ด จึงทำให้วันอังคารที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๑๑ กลายเป็นวันแรม ๔ ค่ำไป ทั้งที่ที่ถูกคือแรม ๓ ค่ำ

นอกจากนี้ คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ยังได้พิจารณาถึงปีที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ซึ่งสำหรับพระมหากษัตริย์พระองค์นี้จะต้องถือเป็นการปราบดาภิเษกนั้นว่าน่าจะไม่ใช่ใน พ.ศ. ๒๓๑๑ เพราะปรากฏเงื่อนไขในเอกสารประวัติศาสตร์หลายชิ้น เช่น

จดหมายเหตุโหร ฉบับพระยาประมุลธนรักษว่า จ.ศ. ๑๑๓๓ (พ.ศ. ๒๓๑๔) พระยาตากได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน”

*ปีทางจันทรคติจะมีจำนวนวันน้อยกว่าปีทางสุริยคติจึงต้องเพิ่มอธิกมาสคือเพิ่มเดือน ๘ หลังและเพิ่มอธิกวาร คือ เพิ่มวันแรม ๑๕ ค่ำ ที่เดือน ๗ (ปกติเดือนคมี ๒๙ วัน)

ศุภอักษรเสนาบดีกรุงธนบุรีรับสั่งมีไปถึงเสนาบดีกรุงล้านช้าง เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๔ เขียนพระนามสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชอย่างเต็มพระราชอิสริยยศว่า “สมเด็จพระบรมธรรมิกราชาธิราช พระเจ้ารามธิบดีบรมจักรพรรดิศวรพรราชาธิบดินทรหรือรินทราธิบดี สวิบูลยคุณรุจิตรฤทธิราเมศวรบรมธรรมิกราชาเดโชไชยพรหมเทพาติเทพตริภูวนาธิเบศ โลกเชษฐวิสุทธมกุฎประเทศคตามหาพุทธางกูรบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้ากรุงเทพมหานคร บวรทวาราวดีศรีอยุธยามหาดิลกภพรัตนราชธานีบุรีรมย”

ตามประวัติศาสตร์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงปราบปรามเจ้าชุมนุมก๊กต่างๆ ได้ทั้งหมดใน พ.ศ. ๒๓๑๓ และนายสวนมหาดเล็กได้แต่งโคลงยอพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรีไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๔ ว่า

“ใครอาจอาตมตั้ง ตัวผจญ ได้ฤ
พ่ายพระกุศลพล ท้าวทำ
ปราบดาภิเษกบน ภัทรบิฐ บัวแสด
สมบัติสมบุรณ์ด้าว แด่นฟ้ามาป่าน”

จึงเป็นไปได้ว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเสวยราชย์ใน พ.ศ. ๒๓๑๑ โดยมีได้ทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เพราะฐานะโดยแท้จริง ขณะนั้นทรงเป็นพระราชาน้อยหรือเจ้าชุมนุมหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นพระราชที่ปกครองศูนย์กลางของประเทศพระราชกรณียกิจล้วนทรงกระทำเพื่อความมั่นคง ความสงบเรียบร้อย และความเจริญรุ่งเรืองของชาติ เมื่อทรงปราบปรามข้าศึกทั้งภายนอกและภายในแล้วจึงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษก หรือปราบดาภิเษกในช่วงไม่เกิน พ.ศ. ๒๓๑๔ เพราะมีโคลงของนายสวนมหาดเล็กเป็นหลักฐานยืนยันดังกล่าวแล้ว

อย่างไรก็ตาม ประวัติศาสตร์ชาติไทยถือว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นพระมหากษัตริย์ในยุคธนบุรี ทรงปกครองประเทศสยาม

ต่อจากยุคอยุธยา หากจะหาวันที่ระลึกของการเสด็จขึ้นครองราชย์ตามที่รัฐบาลไทยได้ดำเนินการในปี พ.ศ. ๒๔๙๗ ดังกล่าวแล้ว ก็เป็นสิ่งที่พึงกระทำได้โดยถือว่าวันที่ถูกต้องตามหลักวิชาคำนวณเทียบศักราชแล้ว คือ วันอังคารที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๑๑

ลักษณะการครองราชย์ ๒ ครั้งนี้ มีพระมหากษัตริราชทรงกระทำเช่นนี้อีก คือพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปราบดาภิเษกใน พ.ศ. ๒๓๒๕ และทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเต็มรูปแบบใน พ.ศ. ๒๓๒๘ และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ๒ ครั้ง เมื่อแรกเสวยราชย์ครั้งหนึ่งและเมื่อทรงบรรลุนิติภาวะอีกครั้งหนึ่ง

LIBRARY